

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα (4^ο εξάμηνο)

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ: Δημητρόπουλος Ανδρέας

Βλαχόπουλος Σπυρίδων

ΕΤΟΣ: 2006

ΘΕΜΑ: «Επαγγελματική ελευθερία Π-75 Σχ.ευρ.Σ»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: Γκάνη Παρασκευή

A.M: 1340200400074

Εισαγωγή

Η επαγγελματική ελευθερία ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, αποτελεί κορυφαία εκδήλωση της προσωπικότητας του ανθρώπου και η επιλογή και η άσκηση επαγγέλματος είναι κύρια έκφραση του χαρακτήρα και της ιδιοσυγκρασίας του καθώς και μέσο ψυχικής ικανοποίησης και ολοκλήρωσης του. Για αυτό το λόγο η ελευθερία της εργασίας αποτελεί ουσιαστικό σημείο αναφοράς στο εθνικό, διεθνές και Ευρωπαϊκό-Κοινοτικό δίκαιο. Στην παρούσα μελέτη θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε την έννοια της ελευθερίας του επαγγέλματος τόσο στα πλαίσια του Ελληνικού Συντάγματος 1975/2001 όσο και των ευρωπαϊκών συνταγματικών κειμένων με αφορμή την υιοθέτηση του χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σχέδιο συνθήκης θέσπισης Ευρωπαϊκού Συντάγματος.

Πίνακας Περιεχομένων

Πρώτη ενότητα

1. Τα θεμελιώδη Ανθρώπινα Δικαιώματα σελ.5
2. Η Συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων
 - I. Στο Ελληνικό Σύνταγμα σελ.6
 - II . Στο διεθνές δίκαιο σελ.7
 - III. Στο Κοινοτικό δίκαιο σελ.7

Δεύτερη ενότητα

1. Οικονομική ελευθερία και ελευθερία συμβάσεων σελ.8-9
2. Φορείς οικονομικής ελευθερίας σελ.10
3. Περιορισμοί οικονομικής ελευθερίας σελ.10-13
4. Μορφές οικονομικής ελευθερίας
 - I. Ορισμός εργασίας σελ.13
 - II. Ορισμός επαγγέλματος σελ.14
 - III. Επαγγελματική ελευθερία σελ.14-15
5. Ελευθερία επιλογής, αλλαγής και άσκησης επαγγέλματος σελ.15-18
6. Ελευθερία επαγγελματικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης σελ.18
7. Φορείς επαγγελματικής ελευθερίας σελ.18-20
8. Αναγκαστική εργασία σελ.20
9. Εξαιρέσεις αναγκαστικής εργασίας σελ.21-22

10.Περιορισμοί επαγγελματικής ελευθερίας σελ.22-24

11.Σχέδιο Συνθήκης για την θέσπιση Ευρωπαϊκού Συντάγματος και επαγγελματική ελευθερία σελ.24-27

Νομολογία

Περίληψη

Βιβλιογραφία

1.Τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα

Τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα συνίστανται στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα τα οποία αναφέρονται στο συνταγματικό δίκαιο. Φορείς των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων είναι καταρχήν τα φυσικά πρόσωπα, τα νομικά πρόσωπα κυρίως όσων δικαιωμάτων προσιδιάζουν στη φύση τους. Φορείς ατομικών δικαιωμάτων μπορούν να αποτελέσουν και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Το δικαίωμα στη προσωπική ελευθερία και ασφάλεια, το δικαίωμα της ανάπτυξης της προσωπικότητας, η ελευθερία σκέψης, συνείδησης και έκφρασης, το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, η θρησκευτική ελευθερία, η ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, το δικαίωμα σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας αποτελούν μερικά από τα πιο βασικά θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα. Τα ατομικά δικαιώματα ανήκουν σε όλα τα φυσικά πρόσωπα που εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία του κράτους(υπηκόους ή πολίτες και αλλοδαπούς) αλλά και σε νομικά πρόσωπα. Αντίθετα τα κοινωνικά δικαιώματα δεν ανήκουν στα νομικά πρόσωπα. Τα ατομικά δικαιώματα καθιερώνονται υπέρ του ανθρώπου στην κοινωνική διάσταση του, ως μέλους του κοινωνικού συνόλου. Ο ιδιώτης ως πολίτης του κράτους αντιμετωπίζεται ως υποκείμενο δικαίου με ατομικά δικαιώματα τα οποία περιορίζουν την κρατική εξουσία ή την οδηγούν στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την ανεμπόδιστη άσκηση τους. Επομένως η ύπαρξη και προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διασφάλιση της ελευθερίας του ανθρώπου, για αυτό κρίνεται αναγκαία η κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων στο συνταγματικό δίκαιο.¹

¹ Βλ. Χρυσόγονος Χ. Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2002,σελ.28 επ. Ράικου Αθ. , Συντ. Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, σελ 31 επ.

2.Η συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων²

I.Στο Ελληνικό Σύνταγμα

Η κατοχύρωση ατομικών δικαιωμάτων υπήρξε κοινός τόπος για όλα τα ελληνικά Συντάγματα ήδη από την επαναστατική περίοδο. Από το 1844 οι κατάλογοι δικαιωμάτων των ελληνικών Συνταγμάτων αρχίζουν να παίρνουν μια μορφή που σε πολλά σημεία μοιάζει με τη σημερινή. Το Σύνταγμα του 1864 καθιέρωσε για πρώτη φορά ατομικά δικαιώματα συλλογικής δράσης, όπως αυτά του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι. Το Σύνταγμα του 1911 δεν καθιέρωσε κανένα νέο δικαίωμα, ενίσχυσε όμως την προστασία ορισμένων και τη σχετικοποίηση για άλλα. Μετά την κατάργηση της βασιλείας με το δημοψήφισμα του 1924 το Σύνταγμα του 1927 θέσπισε δύο νέα κοινωνικά δικαιώματα, στα άρθρα 22 και 24. Το ισχύον Σύνταγμα του 1975 περιέχει ασφαλώς πληρέστερο κατάλογο ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων σε διάκριση με όλα τα προισχύσαντα. Θα πρέπει ιδίως να επισημανθεί η προσθήκη στα κλασικά ατομικά δικαιώματα των διατάξεων των άρθρων 5 παρ.1 (ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας), 20 παρ.1 (παροχή έννομης προστασίας) και παρ.2 (προηγούμενη ακρόαση διοικουμένου) και η καθιέρωση νέων ατομικών δικαιωμάτων συλλογικής δράσης στο άρθρο 23 παρ.1 και 2. Τέλος ευρείας έκτασης μεταβολές και προσθήκες επήλθαν στον συνταγματικό κατάλογο δικαιωμάτων με την αναθεώρηση του συντάγματος το 2001.

² Οπ. παρ υποσημ.1, σελ35 επ.

II. Στο διεθνές δίκαιο

Στα μεταπολεμικά χρόνια ιδρύθηκε μια σειρά διεθνών νομικών κειμένων για την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων όπως είναι ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ το 1945 και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου το 1948. Το χρονικά πρώτο και διαχρονικά αποτελεσματικότερο σύστημα ιδρύθηκε το 1950, με την υπογραφή στα πλαίσια του νεοσύστατου τότε συμβουλίου της Ευρώπης, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η ΕΣΔΑ, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με μια σειρά πρόσθετων πρωτοκόλλων, καθιερώνει πλειάδα ατομικών κυρίως δικαιωμάτων και παράλληλα θεσμοθετεί το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επίσης ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, ο οποίος υπογράφηκε το 1961 στα πλαίσια του συμβουλίου της Ευρώπης καθιερώνει μια σειρά κοινωνικών δικαιωμάτων όπως το δικαίωμα για εργασία, προστασία της υγείας, κοινωνική ασφάλεια, κοινωνική και ιατρική αντίληψη.

III. Στο Κοινοτικό δίκαιο

Διακηρύξεις των θεμελιωδών Δικαιωμάτων περιλαμβάνονται και σε δύο κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση του 1992 και στον «Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2000.

1.Οικονομική ελευθερία και ελευθερία συμβάσεων

Το Σύνταγμα του 1975, όπως και τα άλλα ελληνικά Συντάγματα, δεν περιέχει διάταξη που να προστατεύει ειδικά την οικονομική ελευθερία ως δικαίωμα του ατόμου έναντι κρατικών παρεμβάσεων

Σύμφωνα όμως με τη συνταγματική παράδοση στη χώρα μας η οικονομική ελευθερία θεωρείται συνταγματικά κατοχυρωμένη σαν ειδικότερη εκδήλωση της προσωπικής ελευθερίας. Έτσι, η οικονομική ελευθερία έχει αναχθεί σε ατομικό δικαίωμα που θεμελιώνει αξίωση για αποχή του κράτους από το πεδίο της ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας. Η αξίωση αυτή στρέφεται τόσο κατά του νομοθέτη όσο και κατά της διοίκησης. Έτσι, έστω και αν δεν υπάρχει στο Σύνταγμα διάταξη που να καθιερώνει ρητά την ελευθερία των οικονομικών συναλλαγών, το όλο φιλελεύθερο πνεύμα που διέπει το Σύνταγμα ενός αστικού καθεστώτος εναρμονίζεται πλήρως με ένα καθεστώς ελεύθερης οικονομίας. Το νέο Σύνταγμα, εκτός από τη περί προσωπικής ελευθερίας διάταξη του άρθρου 5 παρ.3 έχει περιλάβει και την παρ.1 που καθιερώνει ρητά για πρώτη φορά την οικονομική ελευθερία υπό όλες τις μορφές εμφάνισέως της. Συγκεκριμένα ορίζει ότι «έκαστος δικαιούται να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του και να και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας». Επομένως το εξεταζόμενο δικαίωμα είναι η ελευθερία του ατόμου να αναπτύσσει οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα. Η οικονομική ελευθερία επιτελεί ένα κλασικό ατομικό δικαίωμα. Ουσιώδες χαρακτηριστικό της οικονομικής ελευθερίας είναι η ελευθερία σύμβασης.

Η ελευθερία των συμβάσεων αναλύεται σε ελευθερία σύναψης ή μη σύμβασης, ελευθερία επιλογής του αντισυμβαλλομένου και ελευθερία καθορισμού του περιεχομένου της. Αυτό σημαίνει καταρχήν ότι κανείς δεν μπορεί να αναγκασθεί να συνάψει σύμβαση, από την οποία προκύπτουν υποχρεώσεις σε βάρος του, ή να ανανεώσει προϋπάρχουσα αντίθετα προς τη θέληση του, ούτε μπορεί να δεσμευθεί από σύμβαση μεταξύ τρίτων προσώπων.³

³ Βλ. Μάνεσης Αρ., Συνταγματικά Δικαιώματα, α' ατομικές ελευθερίες, σελ.151 επ.

2.Φορείς οικονομικής ελευθερίας

Υποκείμενα της οικονομικής ελευθερίας, κατά το ισχύον Σύνταγμα είναι όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Αυτά όμως δεν αναφέρονται μόνο στους Έλληνες αλλά και στους αλλοδαπούς καθώς το Σύνταγμα άρθρο 5 παρ.1 δεν διακρίνει .Με νόμο όμως είναι δυνατόν να επιβληθούν ορισμένοι περιορισμοί στην οικονομική δραστηριότητα των αλλοδαπών, δεδομένου ότι, στην παρ.1 του άρθρου 5 μόνο ως προς τη ζωή, τη τιμή και την ελευθερία τους δεν δικαιούται ο νομοθέτης να παράσχει σε αυτούς λιγότερη προστασία από όση παρέχει στους ημεδαπούς. Η έννοια όμως αυτή της ελευθερίας δεν περιλαμβάνει απαραίτητα και την ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα. Εξάλλου και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου προστατεύει μόνο την ελευθερία του προσώπου. Πάντως μετά την ένταξη της χώρας μας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, η οικονομική ελευθερία για τους αλλοδαπούς προστατεύεται από τη Συνθήκη της Ε.Ο.Κ.

3.Περιορισμοί οικονομικής ελευθερίας

Η συνταγματική προστασία της οικονομικής ελευθερίας δεν είναι απόλυτη αλλά καθιερώνεται υπό την επιφύλαξη του νόμου, όπως άλλωστε συμβαίνει με τα ατομικά δικαιώματα .Ο νομοθέτης έχει δικαίωμα να επεμβαίνει και να ρυθμίζει την άσκηση της οικονομικής ελευθερίας. Εξάλλου είναι αδύνατη η αποχή του κράτους από την οικονομική ζωή, τη στιγμή που οι κρατικές παρεμβάσεις στην οικονομία έχουν επιφέρει ολοένα και βαθύτερες αλλοιώσεις στη δομή της ιδιωτικής οικονομίας και γίνονται αναγκαίες όχι μόνο για λόγους κοινωνικής πολιτικής, αλλά και για λόγους οικονομικής σκοπιμότητας. Δεν ήταν μόνο οι οικονομικά ασθενέστερες

τάξεις που επιζητούσαν την παρέμβαση του κράτους, αλλά οι ίδιες οι ιδιωτικές επιχειρήσεις που είχαν ανάγκη από τη συνδρομή του κράτους. Είναι λοιπόν δυνατό να επιβάλλονται περιορισμοί στην οικονομική ελευθερία βάσει νόμου και πρέπει να δικαιολογούνται από λόγους γενικότερου δημοσίου ή οικονομικού συμφέροντος.

Η νομολογία έχει αποφανθεί ότι η οικονομική και επαγγελματική δραστηριότητα μπορεί να υπαχθεί σε κανόνες ελέγχου με σκοπό γενικότερων συμφερόντων της εθνικής οικονομίας και όχι απλώς για την εξυπηρέτηση στενά ιδιωτικών συμφερόντων. Το Σ.Ε. έκρινε ότι η οικονομική ελευθερία υπόκειται στους περιορισμούς που θέτει ο νομοθέτης και οι περιορισμοί αυτοί μπορεί να φτάσουν και ως την πλήρη απαγόρευση μιας συγκεκριμένης οικονομικής δραστηριότητας, όταν η απαγόρευση δικαιολογείται από λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος. Έτσι θεωρείται σύμφωνος με το Σύνταγμα ο νόμος περί αναγκαστικής συγχώνευσης τραπεζών, η νομοθεσία περί αναγκαστικής διαχείρισης επιχειρήσεων, καθώς και η μονοπωλιακή άσκηση των αεροπορικών συγκοινωνιών από μια και μόνο εταιρία.

Επομένως η οικονομική ελευθερία ως υποκείμενο δημόσιου δικαιώματος, το οποίο ιδρύει αρνητική αξίωση κατά της κρατικής εξουσίας για αποχή υποχωρεί και δημιουργείται μια κατάσταση ελεύθερου ανταγωνισμού. Η συνταγματική προστασία της οικονομικής ελευθερίας δεν εξαντλείται πλέον στη στην προστασία των συγκεκριμένων φορέων του αντίστοιχου ατομικού δικαιώματος, φυσικών ή νομικών προσώπων, αλλά εκτείνεται στη διατήρηση αντικειμενικών συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού. Η συνολική και προγραμματισμένη προστασία της οικονομικής αγοράς προέχει από την προστασία της οικονομικής ελευθερίας του ενός ή του άλλου επιχειρηματία δηλαδή προστατεύεται η ελεύθερη οικονομία και η

ιδιωτική πρωτοβουλία ως οικονομικό καθεστώς και όχι τόσο η κάθε μεμονωμένη ατομική δραστηριότητα. Συνεπώς στη σημερινή φάση της κοινωνικοοικονομικής εξέλιξης, για την αποτελεσματικότερη προστασία της οικονομίας της αγοράς, καθιερώνεται ο κρατικός παρεμβατισμός για τον συντονισμό της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Τελικά με την εκσυγχρονισμένη συνταγματική κατοχύρωση της οικονομικής ελευθερίας είναι δυνατό με νόμο

- Να απαγορευτεί τελείως για λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, η εμπορία ορισμένων προϊόντων ή άσκηση ορισμένου είδους εμπορίου ή βιομηχανίας από ιδιώτες και να ιδρυθεί αντίστοιχα με νόμο μονοπώλιο υπέρ του κράτους ή υπέρ δήμων και κοινοτήτων ή υπέρ ιδιωτικών επιχειρήσεων.
- Να υπαχθεί σε προληπτικούς ελέγχους και σε άδεια της αρχής η άσκηση ορισμένου είδους εμπορίου και βιομηχανίας, για λόγους κυρίως δημόσιας υγείας ή ασφάλειας ή κοινωνικού συμφέροντος.
- Να επιβληθούν περιορισμοί και έλεγχοι στο εμπόριο και στη βιομηχανία, ως προς τη χρήση ορισμένων ουσιών, ως προς τις εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό τους και ως προς τη λειτουργία τους.
- Να επιβληθούν για λόγους γενικότερου συμφέροντος, περιορισμοί και ειδικοί έλεγχοι στις εισαγωγές ορισμένων ειδών από το εξωτερικό ή στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων στην αλλοδαπή.

Ισχύει λοιπόν η αρχή ότι το κράτος δεν επεμβαίνει στο χώρο της ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας παρά μόνο βάσει νόμου. Έτσι, η οικονομική ελευθερία συμπίπτει με την αρχή της νομιμότητας εφαρμοζόμενη στις ιδιωτικές οικονομικές σχέσεις.⁴

4.Μορφές οικονομικής ελευθερίας⁵

Οι σπουδαιότερες μορφές οικονομικής ελευθερίας είναι η επαγγελματική ελευθερία ή ελευθερία της εργασίας, η ελευθερία της βιομηχανίας και η ελευθερία του εμπορίου.

I.Ορισμός εργασίας

Η εργασία ως μέσο βιοπορισμού και ψυχικής ικανοποίησης και ολοκλήρωσής έχει κεντρική σημασία στη ζωή του ανθρώπου. Η συνταγματική της προστασία είναι όμως νέα και ποικίλει σε έκταση στα διάφορα Συντάγματα. Ο όρος «εργασία» κατά την έννοια του άρθρου 22 είναι, όχι η οποιαδήποτε δραστηριότητα, αλλά μόνο η άμεσα ή έμμεσα αμειβόμενη ή κερδοσκοπική απασχόληση. Η καθαρά εθελοντική εργασία αποτελεί συμμετοχή στην κοινωνική ή πολιτική ζωή της χώρας που προστατεύεται από το άρθρο 5 παρ.1.

Ο όρος «εργασία» του άρθρου 22 καλύπτει όχι μόνο την εξαρτημένη αλλά και την ανεξάρτητη εργασία. Ο όρος «εργασία» δε αναφέρεται μόνο στον μισθωτό αλλά και στον εργοδότη, όχι μόνο στον εργάτη και τον ιδιωτικό υπάλληλο αλλά και στον ελεύθερο επαγγελματία, στον

⁴ Οπ.παρ.υποσημ.1,σελ928 επ.

⁵ Οπ.παρ.υποσημ.3 σελ.162 επ. και υποσημ.1 σελ.921 επ.

επιχειρηματία καθώς και στο δημόσιο υπάλληλο. Ο όρος εργασία αφορά κάθε μορφή εργασίας, τόσο την ευκαιριακή όσο και τη συστηματική, επαγγελματική δραστηριότητα δηλαδή το επάγγελμα.

II.Ορισμός επαγγέλματος

Το προστατευόμενο από το Σύνταγμα επάγγελμα είναι κάθε μη απαγορευμένη όχι απλώς προσωρινή ή ευκαιριακή οικονομική απασχόληση ενός προσώπου που του παρέχει μια οικονομική και κοινωνική βάση ζωής. Όπως και η έννοια της εργασίας, έτσι και το επάγγελμα αναφέρεται τόσο στην ανεξάρτητη όσο και στην εξαρτημένη εργασία, τόσο στην απασχόληση του ελεύθερου επαγγελματία, του επιχειρηματία και του ανεξάρτητου τεχνίτη όσο και του μισθωτού και του υπαλλήλου.

III.Επαγγελματική ελευθερία

Η επαγγελματική ελευθερία έχει ως περιεχόμενο την ελεύθερη από κρατικές παρεμβάσεις επιλογή και αλλαγή ανεξάρτητης ή εξαρτημένης εργασίας, την ελεύθερη πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση και την ελεύθερη κατά χρόνο, τόπο και τρόπο άσκηση επαγγέλματος. Την ελεύθερη επαγγελματική δραστηριότητα εγγυάται το άρθρο 5 παρ.3 του Συντάγματος αλλά και η παρ.1 του ίδιου άρθρου, με την έννοια ότι η ελευθερία επιλογής και άσκησης του επαγγέλματος είναι στοιχείο της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, σε συνδυασμό με το άρθρο 22 παρ.3. Ενώ το άρθρο 22 παρ.1 αναφέρεται στο κοινωνικό δικαίωμα της εργασίας.

Η υπαγωγή της ελευθερίας της εργασίας στη διάταξη του άρθρου 2 παρ.3 δεν είναι ικανοποιητική καθώς αυτό αναφέρεται μόνο στη φυσική ελευθερία του ανθρώπου, ενώ η παρ. 1 του ίδιου άρθρου, που κατοχυρώνει για πρώτη φορά ρητά το δικαίωμα συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας, είναι σήμερα η φυσική συνταγματική βάση της εν γένει οικονομικής ελευθερίας. Επομένως είναι αναγκαία η υπαγωγή της ελευθερίας της εργασίας στην ειδική διάταξη του άρθρου 22, η οποία κατοχυρώνει τόσο το ατομικό όσο και το κοινωνικό δικαίωμα της εργασίας.

Συγκεκριμένα, το άρθρο 22

1. Κατοχυρώνει το δικαίωμα της εργασίας
2. Κατοχυρώνει το δικαίωμα ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας.
3. Θεσπίζει την υποχρέωση του κράτους να μεριμνά για τη δημιουργία «συνθηκών απασχολήσεως πάντων των πολιτών», για την «υλική και ηθική εξύψωση» του εργαζομένου αγροτικού και αστικού πληθυσμού και για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων.
4. Απαγορεύει την αναγκαστική εργασία εκτός περίπτωσης ανάγκης ή στο πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

5.Ελευθερία επιλογής, αλλαγής και άσκησης επαγγέλματος

Αφετηρία της επαγγελματικής ελευθερίας είναι ότι τα επαγγέλματα δεν είναι εκ των προτέρων ορισμένα σε αριθμό, περιεχόμενο ή σκοπό. Εκτός από τα παραδοσιακά και καθιερωμένα η ποικιλία τους είναι απεριόριστη και διαρκώς μεταβαλλόμενη. Γενικότερα καθένας έχει το δικαίωμα να επιλέξει

το επάγγελμα που διαμορφώνει ο ίδιος. Πολλές φορές όμως, ο νομοθέτης μπορεί να απαγορεύσει τη χρήση κάποιων τίτλων για την κατοχή των οποίων χρειάζονται γνώσεις και προσόντα, αν δεν συντρέχουν οι απαραίτητες κατά τον νόμο προϋποθέσεις. Είναι δυνατόν σε ορισμένες περιπτώσεις ο νόμος, αν αυτό επιβάλλεται από επιτακτικό δημόσιο συμφέρον, να τιμωρεί τη χρήση επαγγελματικών τίτλων από μη δικαιούχους.

Το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής αφορά τους ελεύθερους επαγγελματίες καθώς περιλαμβάνει τον τρόπο διάθεσης των προϊόντων ή της παροχής των υπηρεσιών τους. Ειδικότερα το Δικαστήριο δέχτηκε ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες μπορούν να συνάπτουν ελεύθερα με το δημόσιο σύμβαση πώλησης των προϊόντων τους στους ασφαλισμένους του ή της παροχής των υπηρεσιών τους σε αυτούς. Επίσης αναφέρεται στην εξαρτημένη εργασία καθώς προστατεύει από κάθε εμπόδιο συμβατικού ή συνδικαλιστικού χαρακτήρα την ευχέρεια που έχει καθένας να διαθέτει την εργασία του με ανταμοιβή. Ο εργοδότης είναι ελεύθερος να προσλάβει τον εργάτη ή υπάλληλο που θέλει, για τον χρόνο που θέλει και με τις προϋποθέσεις που θέλει και ο μισθωτός από τη μεριά του, είναι τυπικά ελεύθερος να προσφέρει την εργασία του εκεί που θέλει και για τον χρόνο που θέλει. Η ελευθερία της εργασίας αντιτίθεται στην αυθαίρετη παρέμβαση του κράτους κατά τη σύμβαση εργασίας και στην απεριόριστη δέσμευση του μισθωτή απέναντι στον εργοδότη. Επομένως η ελευθερία επιλογής σημαίνει ότι το κράτος δεν μπορεί καταρχήν ούτε να επιβάλει ούτε να αποκλείει την επιλογή μιας μη απαγορευμένης απασχόλησης. Οι κρατικές υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού έχουν καθαρά συμβουλευτικό χαρακτήρα για τον ενδιαφερόμενο. Ο ολικός η μερικός αποκλεισμός από μια ορισμένη εργασία ή ένα ορισμένο επάγγελμα δεν επιτρέπεται κατά το

άρθρο 22 παρ.1. Εξαιρέση αποτελεί μόνο η περίπτωση που η φύση της εργασίας επιβάλλει την άσκηση της από πρόσωπα που ανήκουν σε μια ορισμένη κατηγορία. Δεν αντίκειται δηλαδή στην ελευθερία επιλογής επαγγέλματος η απαίτηση συνδρομής ουσιαστικών και τυπικών προσόντων, εφόσον αυτά προβλέπονται στο νόμο και τελούν σε εύλογη συνάφεια με το αντικείμενο της εργασίας.

Η ελευθερία της εργασίας είναι ασυμβίβαστη με την επιβολή του λεγόμενου «κλειστού επαγγέλματος». Ο ορός αυτός αναφέρεται στα επαγγέλματα αυτά που είναι προσιτά μόνο στα «συνδικαλιστικά μέλη», σε εκείνους δηλαδή που είναι και παραμένουν μέλη της συνδικαλιστικής οργάνωσης ενός ορισμένου επαγγέλματος ή μιας ορισμένης επιχείρησης. Όποιος ανήκει στο κλειστό επάγγελμα και αποχωρήσει παύει να έχει το δικαίωμα άσκησης του επαγγέλματος ή της εργασίας αυτής και απολύεται. Το σύστημα αυτό του κλειστού επαγγέλματος ενώ προστατεύει τα μέλη του και καθιστά ιδιαίτερα ισχυρή την αρμόδια συνδικαλιστική οργάνωση, παραβιάζει την ελευθερία της εργασίας που προστατεύεται από το Σύνταγμα. Εξάλλου και το Σ.Ε., νομοθετικούς περιορισμούς θεωρεί θεμιτούς μόνο όταν ορίζονται αντικειμενικά και ισομερώς και δικαιολογούνται από σπουδαίο δημόσιο συμφέρον. Όπου δεν συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι, είναι αντισυνταγματική η μονοπώληση παροχής εργασίας και η υποχρέωση των ενδιαφερομένων να χρησιμοποιούν αποκλειστικά εργαζόμενους που ανήκουν αποκλειστικά σε μια συνδικαλιστική οργάνωση.

Αξιοσημείωτη εκτός από την ελευθερία επιλογής είναι και η ελευθερία άσκησης του επαγγέλματος που σημαίνει ότι είναι κανείς καταρχήν ελεύθερος να ασκήσει το επάγγελμα του με τον τρόπο, τον χρόνο και τον χώρο της προτίμησης του. Επίσης είναι κανείς ελεύθερος να ασκεί ένα

επάγγελμα σε διάφορα σημεία της ίδιας πόλης ή ακόμη και σε διάφορες πόλεις.⁶

6.Ελευθερία επαγγελματικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης

Βασική προϋπόθεση για την ελευθερία της εργασίας αποτελεί η ελεύθερη επαγγελματική εκπαίδευση δηλαδή η απόκτηση των κατάλληλων προσόντων και εφοδίων ώστε να είναι δυνατή η ανταπόκριση στις απαιτήσεις που ορίζει η συγκεκριμένη εργασία. Εξάλλου θα ήταν άκαρπη η επιλογή ενός επαγγέλματος χωρίς την ύπαρξη ενός εκπαιδευτικού υποβάθρου και η άσκηση του θα ήταν πρακτικά αδύνατη. Μέσα από την παραπάνω ελευθερία περιλαμβάνεται και η ελευθερία επιλογής του κατάλληλου εκπαιδευτηρίου καθώς και η παροχή εκπαίδευσης με την ίδρυση και λειτουργία επαγγελματικού εκπαιδευτηρίου.⁷

7.Φορείς επαγγελματικής ελευθερίας

Φορείς της ελευθερίας της εργασίας και του επαγγέλματος είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος. Για λόγους όμως προστασίας αυτών των ίδιων και τρίτων ο νόμος μπορεί να θέσει κάποιους περιορισμούς σε ορισμένο επάγγελμα σχετικά με το κατώτατο ή ανώτατο όριο ηλικίας. Μπορεί δηλαδή να προβλέπεται ότι οι ενδιαφερόμενοι δεν μπορούν να το ασκήσουν πριν συμπληρώσουν μια συγκεκριμένη ηλικία και δεν δικαιούνται πλέον να το ασκούν όταν υπερβούν μια ορισμένη ηλικία. Συγκεκριμένα ισχύει η απαγόρευση

⁶ Οπ. παρ. υποσημ.1,σελ921 επ.

⁷ Οπ.παρ.υποσημ.1,σελ926

εργασίας ανηλίκων μέχρι 15 ετών καθώς και σε περίπτωση δυσχέρειας ή επικινδυνότητας στη διεξαγωγή μιας εργασίας, ο νόμος μπορεί να προβλέπει ειδική ηλικία. Επίσης στο πλαίσιο εξαρτημένης εργασίας τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα είναι θεμιτή και συνηθισμένη κάποια οριοθέτηση ηλικίας, εφόσον δεν αποτελεί αυθαίρετη διάκριση λόγω ηλικίας. Για τους ανεξάρτητους επαγγελματίες δεν τίθεται όριο ηλικίας παρά μόνο σε σπάνια περίπτωση που αυτό είναι απολύτως αναγκαίο για την προστασία της ζωής ή της υγείας του κοινού, το οποίο μόνο του δεν έχει τη δυνατότητα να ελέγξει.

Η εργασία και το επάγγελμα είναι καταρχήν προσωποπαγείς έννοιες με προέχον το στοιχείο της προσφοράς προσωπικών υπηρεσιών. Εντούτοις μπορούν να επικαλεστούν την επαγγελματική ελευθερία και τα νομικά πρόσωπα, καθώς η άσκηση ορισμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων διευκολύνεται και καθίσταται δυνατή στο πλαίσιο μιας οργάνωσης πχ. Ενός νοσοκομείου, ενός εργοστασίου. Έτσι, η ελευθερία της εργασίας περιλαμβάνει και τον ελεύθερο προσανατολισμό του νομικού προσώπου με την επιφύλαξη της επέμβασης του νομοθέτη στα πλαίσια της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Το Σύνταγμα μας στο άρθρο 5 δεν περιορίζει την ελευθερία εργασίας στους ημεδαπούς. Δεν κάνει τέτοια διάκριση με εξαίρεση μόνο τις δημόσιες λειτουργίες που απορροφούν μόνο Έλληνες πολίτες χωρίς αυτό να είναι απόλυτο. Επειδή όμως για τους αλλοδαπούς δεν ισχύει η αρχή της ισότητας, ο νομοθέτης μπορεί να υποβάλλει για αυτούς τρόπους διαφορετικής μεταχείρισης. Συγκεκριμένα χρειάζεται η χορήγηση άδειας εργασίας σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαιότητας και ο νόμος απαγορεύει πλήρως την άσκηση ελεύθερων επαγγελμάτων από αλλοδαπούς. Δεν ισχύει το ίδιο για τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

καθώς αυτοί είναι ελεύθεροι να ασκούν εξαρτημένη ή ανεξάρτητη εργασία στην Ελλάδα βάσει της Συνθήκης Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του υπόλοιπου κοινοτικού δικαίου.⁸

8.Αναγκαστική εργασία

Η επαγγελματική ελευθερία αντιδιαστέλλεται προς την αναγκαστική εργασία. Στην Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου το 1948 η δουλεία και η ειλωτεία αντιπαρατίθεται προς την ελευθερία επιλογής της εργασίας. Επίσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, απαγορεύεται ρητά η αναγκαστική εργασία έναντι όλων των νομοθετικών διατάξεων. Αλλά και το Σύνταγμα μας στο άρθρο 5παρ.1, δεν προστατεύει μόνο τη θετική αλλά και την αρνητική επαγγελματική ελευθερία, δηλαδή και την ελευθερία της μη άσκησης οποιουδήποτε επαγγέλματος ή της μη εργασίας. Συνεπώς οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται ρητά από τη διάταξη του άρθρου 22 παρ.3 του Συντάγματος. Την υποχρεωτική εργασία απαγορεύουν επίσης οι διεθνείς διακηρύξεις των ατομικών δικαιωμάτων καθώς και διεθνείς συμβάσεις εργασίας. Τέλος στην απαγόρευση της αναγκαστικής εργασίας δεν υπάγεται η έμμεση υποχρέωση εργασίας για την εκπλήρωση υποχρέωσης χρηματικής παροχής που βασίζεται σε νόμο, όπως η υποχρέωση διατροφής τρίτων.

⁸ Οπ.παρ.υποσημ.1,σελ928

9.Εξαιρέσεις αναγκαστικής εργασίας

Το άρθρο 22 παρ.4 εδ.3 του Συντάγματος, καθορίζει περιοριστικά ορισμένες εξαιρέσεις από την αρχή της απαγόρευσης της αναγκαστικής εργασίας. Συγκεκριμένα η διάταξη ορίζει ότι «Ειδική νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την επίταξη προσωπικών υπηρεσιών σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της Χώρας ή επείγουσας κοινωνικής ανάγκης από θεομηνία ή ανάγκη που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την δημόσια υγεία, καθώς και σχετικά με την προσφορά προσωπικής εργασίας στους οργανισμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης για την ικανοποίηση τοπικών αναγκών». Κατά το Συμβούλιο της Επικρατείας «ως επίταξη προσωπικών υπηρεσιών» δεν νοείται μόνο η εργασία των προσώπων που παρέχουν εξαρτημένη εργασία αλλά και κάθε ικανού προς εργασία ατόμου που ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα ή που δεν ασκεί επάγγελμα. Επίσης για την ικανοποίηση «τοπικών αναγκών» επιτρέπεται η επιβολή προσφοράς προσωπικής εργασίας στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.

Εξαιρέσεις από την αρχή της απαγόρευσης της αναγκαστικής εργασίας καθιερώνει και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρώπινων Δικαιωμάτων στο άρθρο 4 παρ.3. Συγκεκριμένα δεν θεωρείται αναγκαστική ή υποχρεωτική « α) πάσα εργασία ζητούμενη παρά προσώπου κρατούμενου σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 5 της Σύμβασης ή κατά τη διάρκεια της υπό όρους απόλυσης του β) πάσα υπηρεσία στρατιωτικής φύσης ή πάσα άλλη υπηρεσία προς αποκατάσταση της υποχρεωτικής στρατιωτικής υπηρεσίας γ) πάσα υπηρεσία ζητούμενη σε περίπτωση κρίσης ή θεομηνίας, που απειλούν την ζωή και την ευτυχία του συνόλου δ) πάσα εργασία ή υπηρεσία που περιλαμβάνει μέρος των τακτικών υποχρεώσεων του πολίτη». Η Σύμβαση

επιτρέπει την αναγκαστική εργασία ακόμη και σε περιπτώσεις, οι οποίες δεν άρθρο 22 παρ. 4 του Συντάγματος.⁹

10.Περιορισμοί επαγγελματικής ελευθερίας

Η ελευθερία επιλογής εργασίας και επαγγέλματος είναι σχετική. Καταρχήν από κοινωνιολογική άποψη, οι άνθρωποι στη δομή μιας συγκεκριμένης κοινωνίας έχουν μια ταξικά περιορισμένη θέση που δύσκολα μπορούν να την ξεπεράσουν. Ειδικότερα το άρθρο 22 δεν υποβάλλει τη διακήρυξη του δικαιώματος καθαυτό, αλλά μόνο την ειδικότερη ρύθμιση ορισμένων περιορισμών του σε επιφύλαξη νόμου. Η ελευθερία της εργασίας δεν σημαίνει ελευθερία της αδικοπραξίας ούτε περιλαμβάνει την κατά επάγγελμα παράνομη δραστηριότητα. Επομένως εργασία κατοχυρωμένη από το Σύνταγμα, είναι μόνο εκείνη η οποία δεν αντίκειται στους γενικούς νόμους που προστατεύουν σύμφωνα με το Σύνταγμα τους ίδιους τους εργαζόμενους, τους καταναλωτές και αποτελούν γενικές επιταγές και απαγορεύσεις του νόμου .Δηλαδή κατά των διατάξεων που προστατεύουν και ρυθμίζουν την δημόσια υγεία, ασφάλεια, τάξη, οδική κυκλοφορία, χωροταξία, το περιβάλλον κ.λ.π .Η μόλυνση του περιβάλλοντος για παράδειγμα δεν γίνεται νόμιμη διότι προέρχεται από εργοστάσιο το οποίο παρέχει εργασία σε μεγάλο αριθμό εργατών ή στο ένταλμα κατεδαφίσεως ετοιμόρροπου οικοδομήματος δεν μπορεί να αντισταχθεί το δικαίωμα εργασίας του εργαζομένου. Οι περιπτώσεις αυτές

⁹ Οπ.παρ.υποσημ.3,σελ163
Βλ. Ράικου, Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002, σελ.359

πρόκειται για γενικούς περιορισμούς που στην πραγματικότητα αποτελούν προσδιορισμούς του δικαιώματος εργασίας.

Γενικοί νόμοι που περιορίζουν την επαγγελματική ελευθερία είναι και οι νομοθετικές διατάξεις που προβλέπουν τα ασυμβίβαστα επαγγέλματα και περιέχονται στο ίδιο το Σύνταγμα. Πρόκειται για απασχολήσεις οι θέσεις οι οποίες απαγορεύονται αν συμπίπτουν με ορισμένες άλλες, για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Όπως, η προστασία της προσήκουσας ασκήσεως και της ακεραιότητας του φορέα δημοσίου οργάνου ή μονάδα ευρύτερου δημοσίου τομέα. Καθώς και για την αποτροπή υπερβολικής συγκέντρωσης οικονομικής και πολιτικής ισχύος και της διευκόλυνσης της διαφθοράς.

Επίσης ο νόμος μπορεί να εξαρτήσει το δικαίωμα της εργασίας από προηγούμενη άδεια ή από την εκπλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων, όταν αυτό είναι αναγκαίο και πρόσφορο για την διασφάλιση συγκεκριμένου δημόσιου συμφέροντος ή για την προστασία δημόσιας υγείας ή άλλων κεντρικών αναγκών του κοινού. Συναφείς είναι η περίπτωση των αλλοδαπών οι οποίοι πρέπει να εφοδιάζονται με ειδική άδεια και δεν δικαιούνται να ασκούν τα ελεύθερα επαγγέλματα.

Ιδιαίτερη σημασία για τον καθορισμό των ορίων περιορισμού της εργασίας έχει η αρχή της αναλογικότητας, που χρησιμοποιείται ως απαίτηση της αντικειμενικότητας ως κριτήριο συνταγματικότητας των περιορισμών της ελευθερίας επιλογής και άσκησης επαγγέλματος. Επομένως αντικειμενικά κριτήρια κατά το νόμο είναι εκείνα που βρίσκονται σε εύλογη σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό και είναι πράγματι απαραίτητα για την εκτέλεση και την καλή απόδοση της συγκεκριμένης εργασίας και αφορούν κυρίως περιπτώσεις επιστημονικής ή τεχνικής εργασίας. Τέλος, το Σύνταγμα

προβλέπει εξαιρέσεις από τη ρητή απαγόρευση της αναγκαστικής εργασίας που αναφέρθηκαν παραπάνω.¹⁰

11.Σχέδιο συνθήκης για τη θέσπιση Ευρωπαϊκού Συντάγματος και επαγγελματική ελευθερία

Το σχέδιο συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης εγκρίθηκε με συναίνεση από την Ευρωπαϊκή Συνέλευση στις 13 Ιουνίου και 10 Ιουλίου 2003. Η Ευρωπαϊκή Συνέλευση θεσμοθετήθηκε από το ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν που συνήλθε στις 14 και 15 Δεκεμβρίου 2001. Όπως τονίστηκε, για να προετοιμαστεί όσο το δυνατόν καλύτερα η επόμενη Διακυβερνητική Διάσκεψη, που είχε προβλεφθεί ήδη από τη Συνθήκη της Νίκαιας (Δεκέμβριος 2000), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε να συγκαλέσει μια Συνέλευση απαρτιζόμενη από τους σημαντικότερους συμμετέχοντες στη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης. Η Συνέλευση απαρτίστηκε από 15 αντιπροσώπους των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, ένα από κάθε κράτος μέλος, 30 μέλη των εθνικών κοινοβουλίων, δύο από κάθε κράτος μέλος, 16 μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και δύο αντιπροσώπους της Επιτροπής. Τα υποψήφια κράτη μέλη συμμετείχαν με την ίδια αντιπροσώπευση στις εργασίες της Συνέλευσης.

¹⁰ Βλ. Κουκιάδης, Εργατικό Δίκαιο, ατομικές εργασιακές σχέσεις, σελ.46

Όπ.παρ.υποσημ.1, σελ.932

Βλ. Λουξουριώτης,Ατομικές εργασιακές σχέσεις. Σελ43 επ.

Βλ.Δημητροπουλος,Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Ειδικό μέρος, 2005 Αθήνα

Οι εργασίες της Συνέλευσης ξεκίνησαν την 1η Μαρτίου 2002. Καθήκον της ήταν να συζητήσει τα ουσιαστικά ζητήματα που θέτει η μελλοντική εξέλιξη της Ένωσης και να διερευνήσει τις διάφορες δυνατές λύσεις. Κατά δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, μαζί με το αποτέλεσμα των εθνικών συζητήσεων για το μέλλον της Ένωσης, το τελικό έγγραφο θα αποτελέσει την αφετηρία των συζητήσεων στη Διάσκεψη, η οποία και θα λάβει τις τελικές αποφάσεις. Η Διακυβερνητική Διάσκεψη άρχισε στις 4 Οκτωβρίου 2003 και αναμένεται να περατώσει τις εργασίες της το αργότερο την 1η Μαΐου 2004, ημερομηνία εντάξεως των νέων κρατών μελών και διεξαγωγής των εκλογών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Η Συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης εργάστηκε δημόσια και αποτελεσματικά. Για πρώτη φορά, η διαδικασία αναθεώρησης των ευρωπαϊκών συνθηκών διεξήχθη με τη συμμετοχή των εθνικών κοινοβουλίων, όπως και των αντιπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών. Το σχέδιο συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης που εκπόνησε η «Ευρωπαϊκή Συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης», επιδίωξε να αντιμετωπίσει, κατ' εντολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λάακεν, μεταξύ άλλων το ερώτημα της καλύτερης κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών. Εξειδικεύοντας την έννοια της καλύτερης κατανομής, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τη συνέδεσε με την εκπλήρωση τεσσάρων όρων που αφορούν τη διαφάνεια, την αναδιοργάνωση, τη διατήρηση της κατανομής αρμοδιοτήτων και τη διαφύλαξη της δυναμικής ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Ήδη από τη διατύπωση των όρων αυτών προκύπτει το δυσχερές του ζητήματος, στο βαθμό που τουλάχιστον κατά τη μέχρι σήμερα εξέλιξη της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η δυναμική της συνδέθηκε με τις

διαρκείς , έστω και αποσπασματικές , μεταβιβάσεις νέων αρμοδιοτήτων. Δεδομένης όμως της πολιτικής σημασίας που έχουν αυτές οι μεταβιβάσεις, ιδίως για την έννοια της κυριαρχίας των κρατών μελών, πάντοτε τα τελευταία φρόντιζαν να τις συνοδεύουν με εγγυήσεις ελέγχου, με προεξάρχουσα όλων την αρχή ότι «κύριοι των συνθηκών» είναι και παραμένουν τα κράτη μέλη.

Το σχέδιο συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης ενσωμάτωσε το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Πρώτη επισήμανση που πρέπει να γίνει είναι ότι τελικά η τεχνική που επελέγη για την ενσωμάτωση του χάρτη είναι η συμπερίληψη του ως διακριτή ενότητα του Συντάγματος και όχι η προσάρτηση του με τη μορφή πρωτοκόλλου στο συνταγματικό κείμενο που πρότειναν οι Βρετανοί. Η αυτούσια ένταξη του Χάρτη στο δεύτερο μέρος του Συντάγματος του προσδίδει πλήρη όσο και συνεκτική νομική ισχύ, συνταγματικής περιωπής. Γενικότερα, η δυναμική που εμπερικλείει η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έτσι όπως η νομολογία του δικαστηρίου την ανέδειξε, αναμένεται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην περαιτέρω εδραίωση και ανάπτυξη της Ένωσης ως μιας Κοινότητας πολιτών, όπου οι θεμελιώδεις ευρωπαϊκές αξίες θα βρίσκονται στο επίκεντρο όλων των προσπαθειών.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο II –75 του Σχεδίου Συντάγματος : 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να εργάζεται και να ασκεί το επάγγελμα, το οποίο επιλέγει ή αποδέχεται ελεύθερα .2. Κάθε πολίτης της Ένωσης είναι ελεύθερος να αναζητά απασχόληση, να εργάζεται, να εγκαθίσταται ή να παρέχει υπηρεσίες σε κάθε κράτος μέλος και 3. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών που έχουν άδεια να εργάζονται στο έδαφος των κρατών μελών δικαιούνται

συνθηκών εργασίας αντίστοιχων με εκείνες που απολαύουν οι πολίτες της Ένωσης.¹¹

¹¹ Πλιάκος Αστέρης, Το σχέδιο συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης
Παπαδημητρίου Γ., η Συνταγματοποίηση της ευρωπαϊκής Ένωσης, 2002
Παραράς Πέτρος, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του ανθρώπου

NΟΜΟΛΟΓΙΑ

Κανονικό Συνθήκη ορισμού Λίστα ορισμών Διεύθυνση ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ
217/1977 ΕΕΝ 1977 ΣΕΛ. 436, 7402/79 ΝοΒ 1979 σελ. 1653 ,289/1982
ΝοΒ 1983 σελ. 200,1341/1982 ΝοΒ 1983 σελ. 1187, 5545/1982 ΝοΒ τόμος
31 σελ 536, 168/1985 ΑΠ ΝοΒ 1985 σελ 1706 [http://Lawdb
.intrasoftnet.com](http://Lawdb.intrasoftnet.com), 280/1985 ΕΕΝ τόμος 53 1986 σελ 35, 1889/1985 ΑΠ τμ.
Α, ΝοΒ τόμος 34 σελ 1598 [http://Lawdb .intrasoftnet.com](http://Lawdb.intrasoftnet.com), 4323/1985 ΣΤΕ,
το Σ 1986 σελ 470, 475/ 1989 ΣΤΕ, το Σ 1989 σελ 133, 1607/90 ΠΠΡ
ΠΕΙΡ, Πειραϊκή Νομολογία 1990 σελ 418 <http://Lawdb.intrasoftnet.com>
,113/1993 ΣΤΕ το Σ 1994 4119/ 1993 ΕΦ ΑΘ Δ/ΝΗ 1995 σελ 877 [http:
//Lawdb .intrasoftnet.com](http://Lawdb.intrasoftnet.com), 728/1998 ΣΤΕ, το Σ 1998 1368/1999 ΣΤΕ, το Σ
1999

ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ☹ αρ. 1889/1985 ΑΠ (τμ. Α) ΝοΒ τόμος 34 σελ.
1598 Διαθήκη- ερμηνεία- κληροδοσία- αίρεση ανήθικη ή παράνομη- κατά
την ερμηνεία της διαθήκης αναζητείται η αληθής βούληση του διαθέτη. Αν
κατά την κρίση του δικαστηρίου οι χρησιμοποιηθείσες από το διαθέτη
λέξεις είναι σαφείς και αποδίδουν τη βούλησή του, δε χωρεί ερμηνεία.
Αίρεση ανήθικη όταν με αυτή δεσμεύεται υπέρμετρα η ελευθερία του
τετιμημένου για την επιλογή επαγγέλματος και τόπου ασκήσεως του.
Επειδή, εκ των άρθρων 173 και 1781 του ΑΚ προκύπτει ότι κατά την
ερμηνεία των διαθηκών αναζητείται άνευ προσηλώσεως εις τας λέξεις η
αληθής βούλησις του διαθετού κατά την υποκειμενική μόνο άποψιν αυτού
και αδιαφόρως της αντικειμενικής έννοιας υπό την οποίαν θα
αντελαμβάνοντο τη δήλωση οι τρίτοι κατά την συναλλακτική καλή πίστη
και έδαφος προς τοιαύτη ερμηνεία δια την αναζήτησιν τουτέστι βουλήσεως

διαφόρου και πέραν κείμενης της δια των χρησιμοποιηθεισών παρά του διαθέτου λέξεων εκφραζόμενης ουδαμώς παρέχεται, όταν αι τελευταίαι κατα την κρίσιν του δικαστηρίου μη υποκείμενην εις τον ακυρωτικόν έλεγχον απολύτως σαφείς ούσαι αποδίδουν αφ' εαυτων και άνευ άλλου εκείνο, το οποίο ο διαθέτης ηθέλησε.

Εξάλλου εκ των άρθρων 1803,1810 και 2008 του ΑΚ προκύπτει ότι, ίνα χωρήση η παρά του διαθετου εγκατάστασις κληροδόχου δια την περίπτωσιν, κατά την οποίαν ο κατά πρώτον καλούμενος κληροδόχος δεν αποκτήσει την κληροδοσίαν, διότι δεν θέλει ή δεν δύναται, πρέπει να λάβει χώραν η έκπτωσις του κατά πρώτον τετιμημενου κληροδόχου, η οποία επέρχεται μεταξύ άλλων και δια της ακυρότητας της εγκαταστάσεως. Εν τέλει εκ του άρθρου 208 ΑΚ ορίζοντος ότι αίρεση προσδίδουσα ανήθικο περιεχόμενο στη δικαιοπραξία, καθιστά αυτή άκυρον, προκύπτει ότι και η αίρεση η οποία προσδίδει ανήθικο περιεχόμενο και εις τη διάταξη τελευταίας βούλησης, επάγεται ακυρότητα αυτής και ότι τέτοια αίρεση, είναι εκείνη η οποία, κατά τις αντιλήψεις του χρηστωσ και εμφρονως σκεπτόμενου κοινωνικού ανθρώπου, ανεξάρτητα από τα κίνητρα και τις προθέσεις του διαθετου, δεσμεύει υπέρμετρα την ελευθερία του τετιμημενου δια της κληροδοσίας ως προς την επιλογή του επαγγέλματος και τον τόπο ασκήσεως του. Εν προκειμένω το εφετείον, ως δείκνυται εκ της προσβαλλόμενης αποφάσεως του, εδέχθη ότι ο αποβιώσας την 2.1.1960 Κ.Β.Ν. δια της νομίμως δημοσιευθείσης από 1.3.1958 ιδióγραφου διαθήκης, της οποίας παραθέτει το κείμενο, εγκατέστησε ως κληρονόμο την σύζυγον αυτού Μαρίαν στην περιουσία και όρισε όπως μετά το θάνατό της αυτή περιέλθει στον αναδεκτό τους, εφόσον αυτός χειροτονηθεί κληρικός και υπηρετήσει στην Πάρο.

Επίσης, ο διαθέτης όρισε ως τελικό διάδοχό του, ιερό ναό εις τον οποίο θα περιέλθει η περιουσία του, μετά το θάνατό του αναδεκτού του, ώστε αυτή να χρησιμοποιηθεί για κοινωφελή σκοπό. Η ανωτέρω αιρεσις είναι παράνομος και εντεύθεν θεωρείται ως μη γεγραμμένη, διότι δια του δελεασμού της κληροδοσίας δεσμεύεται υπερμετρως η ελευθερία του τετιμημένου αναιρεσειόντος ως προς την επιλογή του επαγγέλματος και τον τόπο ασκήσεως αυτού. Περαιτέρω το εφετείον εδέχθη ότι εκ των περιεχομένων εις την διαθήκην στοιχείων ότι ο διαθέτης ήτο απλούς άνθρωπος του λαού- εφημεριδοπώλης και πολύ θρήσκος- διαλαμβάνων εις αυτήν το σημείο του σταυρού και τας φράσεις " Ιησούς Χριστός νικά " και " Η δόξα και η τιμή προς τη εκκλησίαν Αγία Φωτεινή " ως και τα εκτισμένα εις το κληροδοτηθέν ακίνητον ασκητήριον οίκημα και εκκλησίαν της Αγίας Φωτεινής προκύπτει ότι ούτος δεν ήθελε τον αναιρεσειόντα ως κληροδόχον αυτού εάν γνώριζε το παράνομον της τεθείσης εις την διαθήκην αιρέσεως περί του ιδίου ως κληρικού και παραμονής του εις Πόρον και εις την περίπτωσιν της μη λήψεως παρ' αυτού του κληροδοτηθέντος ακινήτου υποκατάστατος ωρίσθη ο αναιρεσήβλητος Ιερός Ναός. Οθεν το εφετείον υπό τα ως άνω δεκτά γενόμενα περιστατικά κρίναν ότι ο αναιρεσίβλητος ως υποκατάστατος κληροδόχος απέκτησε το επίδικο ακίνητον ορθώς κατ' αποτέλεσμα έκρινε, καίτοι εις την αιτιολογίαν της προσβαλλομένης αποφάσεως διέλαβεν ουχί ότι η ανωτέρω αιρεσις ως παράνομος επάγεται ακυρότητα της διατάξεως της διαθήκης ως προς τον τετιμημένο δια κληροδοσίας αναιρεσειόντα αλλά ότι θεωρείται μη γεγραμμένη και απορρίψαν την ένδικον αγωγήν αυτού περί αναγνωρίσεως της κυριότητας του επί εκείνου δεν παραβίασε τας προπαρατεθείσας διατάξεις και ως εκ τούτου ο περί των εναντίον πρώτος και δεύτερος λόγοι αναιρέσεως είναι

απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Επειδή ο εκ του 559 αρ.19 του ΚΠολΔ λόγος αναιρέσεως δεν ιδρύεται, όταν η προσβαλλόμενη απόφασις περιέχει ανεπαρκείς ή αντιφατικές δικαιολογίας αναγόμενας εις την εκτίμησιν των αποδείξεων, εφ' όσον το συναχθέν εκ τούτων πόρισμα εκτίθεται εις αυτήν σαφώς. Οθεν ο τρίτος λόγος αναιρέσεως ότι η προσβαλλόμενη απόφασις περιέχει ανεπαρκείς άλλως αντιφατικές αιτιολογίας ως προς το εκ της εκτιμήσεως των αποδείξεων συναχθέν παρά του εφετείου και σαφώς εις αυτήν εκτιθέμενο πόρισμα ότι ο υποκατάστατος του αναιρεσείοντος εις την περίπτωσιν της μη λήψεως παρ' αυτού του κληροδοτηθέντος επιδικίου ακινήτου τυγχάνει ο αναιρεσίβλητος ιερός ναός, είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος. Επειδή ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως διαλαμβάνων ότι το εφετεϊόν παραμόρφωσε το περιεχόμενο της 1.3.1958 ιδιόγραφου διαθήκης του Κ.Β.Ν., πλην όμως ως πλήττων πράγματι την παρ' αυτού ανέλεγκτο εκτίμησιν του περιεχομένου της είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος κατά το άρθρον 561 παρ. 1 του ΚΠολΔ. ☺ Αριθμ. 1607/1990 ΠΠΡ ΠΕΙΡ (Πειρ. Νομολ. 1990 σελ.418) Διαθήκη- Ρήτρα έκτωσης τιμωμένου- Έννοια – εγκυρότητα αυτής από τι εξαρτάται – ανήθικη αίρεση- έννοια. Η ακυρότητα διαθήκης είναι απόλυτη και μπορεί να την επικαλεστεί οποιοσδήποτε έχει έννομο συμφέρον. Για την κήρυξη της δεν απαιτείται η άσκηση αγωγής. Η ακυρότητα όμως αναγνωρίζεται και με δικαστική απόφαση την έκδοση της οποίας προκαλεί άτομο που έχει έννομο συμφέρον. Η ακυρότητα της διαθήκης μπορεί να είναι μερική, δηλ. Να αφορά μόνο κάποια διάταξή της. Ανήθικη είναι η αίρεση που περιέχεται σε διαθήκη και αποβλέπει στην άσκηση πίεσης στον τετιμημενο για αλλαγή κατοικίας και επαγγελματικής εγκατάστασης, αφού με αυτή παρεμποδίζεται η ανάπτυξη της προσωπικότητας του σε όλους του τομείς της οργανωμένης συμβίωσης και δεσμεύεται υπέρμετρα η ελευθερία του. Το κύρος διαθήκης που περιέχει

διατάξεις από τις οποίες κάποια είναι άκυρη εξαρτάται από την πραγματική βούληση του διαθέτη δηλ., αν θα ήθελε να ισχύσουν χωρίς την άκυρη διάταξη οι άλλες διατάξεις της διαθήκης Η άκυρη διαθήκη θεωρείται σύμφωνα με το α. 180 ΑΚ, ότι δεν έγινε. Η ακυρότητα της διαθήκης είναι απόλυτη και όποιος έχει έννομο συμφέρον μπορεί να την επικαλεστεί, υπάρχει από το νόμο, και γι' αυτό, δεν παρέχεται αγωγή για κήρυξη της ακυρότητας. Μπορεί να αναγνωριστεί, όμως, με δικαστική απόφαση, μετά από αγωγή οποιουδήποτε έχει έννομο συμφέρον. Όπως προκύπτει από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 178,179 και 208 παρ. 1 του ΑΚ, οι οποίες εφαρμόζονται και επί των διατάξεων τελευταίας βούλησης προστιθεμένων ανήθικων αιρέσεων, περίπτωση ανήθικης αίρεσης είναι και εκείνη κατά την οποία τα αποτελέσματα της διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, εξαρτώνται κατά το διαθέτη, από πράξη του τετιμημένου, η οποία καθαυτή δεν είναι ανήθικη, προσλαμβάνει όμως ανήθικο χαρακτήρα, από το γεγονός ότι, με την προσθήκη της αίρεσης σκοπείται ο επηρεασμός της βουλήσεως του τετιμημένου δια της στέρσεως περιουσιακών ωφελημάτων, επί ζητημάτων για τα οποία, κατά τις κρατούσες ηθικές αντιλήψεις στην κοινωνία, πρέπει να υπόκεινται, στην ελεύθερη βούλησή του. Ειδικότερα, είναι ανήθικη η αίρεση με την οποία σκοπείται η άσκηση πίεσεως στον τετιμημένο για αλλαγή επαγγελματικής εγκατάστασης και κατοικίας αυτού, αφού με αυτή δημιουργείται σοβαρό εμπόδιο αναπτύξεως της προσωπικότητας του σε όλους τους τομείς της οργανωμένης συμβιώσεως και δεσμεύεται υπέρμετρα η ελευθερία του. Εξάλλου όπως προκύπτει από το συνδυασμό της διατάξεως του α. 208 παρ1 με τη διάταξη του α. 181 του ΑΚ με την προσθήκη ανήθικης αίρεσης στη διάταξη της τελευταίας βουλήσεως, άκυρη δεν είναι μόνο η αίρεση, όπως γινόταν δεκτό κατά το προϊσχύον δίκαιο, αλλά ολόκληρο το αυτοτελές μέρος της διαθήκης

διότι δεν είναι δεκτική εφαρμογής η μερική ακυρότητα της διατάξεως του α. 181 ΑΚ, μόνο ως προς την αίρεση, αφού αυτή αποτελεί ενιαίο και αδιαχώριστο σύνολο, μετά του αυτοτελούς μέρους της διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, στο οποίο αφορά και προσδίδει ανήθικο περιεχόμενο και όχι μέρος αυτού όπως απαιτείται για την εφαρμογή της παραπάνω διατάξεως. Διαφορετική όμως είναι η περίπτωση κατά την οποία αυτός που εγκαταστάθηκε, υποστηρίζει και αποδειξεί, ότι από το σύνολο των περιστάσεων προκύπτει επαρκώς ότι ο διαθέτης, αν γνώριζε το ανεπίτρεπτο της αίρεσης, θα ήθελε να ισχύει η διάταξη σαν απλή και χωρίς αίρεση. Το κύρος όμως της διαθήκης που περιέχει περισσότερες διατάξεις, θα κριθεί σύμφωνα με το α. 181 ΑΚ, από το αν δηλ. Ο κατά τα ως άνω διαθέτης ήθελε να ισχύσουν χωρίς την άκυρη διάταξη, οι άλλες διατάξεις της διαθήκης. Συνεπώς κατ' αρχήν η ακυρότητα της διατάξεως της διαθήκης που τελεί υπό αίρεση δεν πλήττει ολόκληρη την τελευταία διάταξη. Τέλος σαν ρήτρα έκπτωσης ή στερητική ρήτρα, θεωρείται η ρήτρα με την οποία ο διαθέτης ορίζει ότι ο τετιμημένος θα εκπέσει από το καταληφθέν σ' αυτόν ή θα περιοριστεί στη νόμιμη μοίρα αν απειθήσει σε κάποια παραγγελία του διαθέτη. Το αν η ρήτρα έκπτωσης είναι ή όχι ισχυρή, εξαρτάται από τη νομιμότητα της παραγγελίας του διαθέτη. Δηλ. αν αυτή προσκρούει στα χρηστά ήθη ή σε επιτακτικούς κανόνες δημόσιας τάξης, οπότε δεν ισχύει, και επομένως, ούτε η ρήτρα έκπτωσης που τη συνοδεύει έχει κάποια ενέργεια. Στην προκειμένη περίπτωση οι ενάγοντες εκθέτουν ότι η μητέρα τους που πέθανε στα Καμίνια Πειραιώς, στις 16.6. 85, με την 3707/ 19.9.64 δημόσια διαθήκη της, που συντάχθηκε ενώπιον του συμ/φου Κ.Λ. και δημοσιεύθηκε νόμιμα, εγκατέστησε κληρονόμους της αυτούς κατ' ισομοιρία, επί ενός κτήματος στην περιοχή Θαλασσίτης Καρπάθου με τον ρητό όρο ότι θα εγκατασταθούν στην Κάρπαθο, διαφορετικά η παραπάνω

κληρονομιά θα περιέρχεται στον εναγόμενο τον οποίο επίσης εγκατέστησε κληρονόμο της. Η περιλαμβανόμενη στη διαθήκη αίρεση και η ρήτρα έκπτωσης δηλ. σε περίπτωση ανυπακοής να εκπίπτουν από την κληρονομιά, κατά τα ως άνω, προσκρούει στα χρηστά ήθη, είναι ανήθικη και καθιστά άκυρη την τελευταία διάταξη της μητέρας τους, γιατί περιορίζει υπέρμετρα την προσωπικότητα και ελευθερία τους, αφού κάθε άτομο είναι ελεύθερο να επιλέγει τον τόπο που επιθυμεί να εγκατασταθεί και έρχεται σε αντίθεση με διατάξεις αναγκαστικού δικαίου. Από το σύνολο των περιστάσεων προκύπτει ότι η μητέρα τους δεν είχε πρόθεση να τους αποκληρώσει και ως εκ τούτου, αν γνώριζε το ανεπίτρεπτο της αίρεσης και κατά συνέπεια την ακυρότητα ολόκληρης της διαθήκης, θα ήθελε να ισχύσει η τελευταία της διάταξη και χωρίς αίρεση. Σύμφωνα με τα παραπάνω, ζητούν να αναγνωριστεί η ακυρότητα της διαθήκης αυτής και να χωρήσει η εξ αδιαθέτου διαδοχή, σε ολόκληρη την κληρονομιαία ακίνητη περιουσία της διαθέτιδος, κατά το λόγο της κληρονομικής μερίδας εκάστου των εναγόντων, μετά του εναγόμενου, άλλως να αναγνωριστεί, ότι η μητέρα τους, αν γνώριζε το ανεπίτρεπτο της αίρεσης και κατα συνέπεια την ακυρότητα ολόκληρης της διαθήκης, θα ήθελε να ισχύσει η τελευταία της διάταξη και απλή χωρίς αίρεση. Με τέτοιο περιεχόμενο και αίτημα η αγωγή αυτή σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν παραπάνω, δεν είναι νόμιμη και πρέπει να απορριφθεί. ☺ Αριθ. 280/ 1985 ΑΠ (τμ. Α) ΕΕΕ 1986 ΣΕΛ 35 Διαθήκη-προσθήκη ανήθικου αιρέσεως εις ταύτην- άκυρος δεν είναι μόνο η αίρεση αυτή αλλά ολόκληρο το αυτοτελές μέρος της διαθήκης- θεωρείται ανήθικη η αίρεση με την οποία σκοπείται η άσκηση πίεσεως επί του τετιμημένου προς αλλαγή κατοικίας και επαγγελματικής εγκαταστάσεως αυτού, αφού δι' αυτής δεσμεύεται υπέρμετρα η ελευθερία αυτού. Επειδή κατ' άρθρον 178 ΑΚ δικαιοπραξία αντιβαίνουσα στα χρηστά ήθη είναι άκυρος. Κατ' άρθρον

179 ΑΚ άκυρος ως αντικειμένη στα χρηστά ήθη είναι και η δικαιοπραξία με την οποία δεσμεύεται υπέρμετρα η ελευθερία του προσώπου και κατ άρθρο 208 παρ.1 ΑΚ αιρεσις προσδίδουσα ανήθικο περιεχόμενο στη δικαιοπραξία καθιστά ταύτην άκυρον. Ως προκύπτει εκ του συνδυασμού των διατάξεων τούτων, εφαρμοζόμενων και επί των εις τας διατάξεις τελευταίας βουλήσεως προστιθέμενων ανήθικων αιρέσεων, περίπτωση ανήθικης αιρέσεως είναι και εκείνη κατά την οποία τα αποτελέσματα της διατάξεως τελευταίας βουλήσεως εξαρτώνται εκ πράξεως του τετιμημένου η οποία δεν είναι καθ'εαυτή ανήθικη, γίνεται όμως ανήθικη, γιατί μέσω αυτής σκοπείται ο δια της στερήσεως περιουσιακών ωφελημάτων επηρεασμός του τετιμημένου επί ζητημάτων τα οποία κατά τας εις κοινωνίαν κρατούσας ηθικάς αντιλήψεις, πρέπει να υπόκεινται εις την ελευθέραν αυτού βούλησιν. Ειδικότερον είναι ανήθικος η αίρεση δια της οποίας σκοπείται η άσκησις πίεσεως επί του τετιμημένου προς αλλαγή κατοικίας και επαγγελματικής εγκατάστασης, αφού δι' αυτής, αποτελούσης σοβαρόν εμπόδιον αναπτύξεως της προσωπικότητας του εις όλους τους τομείς της οργανωμένης συμβιώσεως, δεσμεύεται υπέρμετρως η ελευθερία τούτου. Εξάλλου ως προκύπτει εκ του συνδυασμού της 208 ΑΚ και 181 ΑΚ, δια της προσθήκης ανήθικου αιρέσεως εις την διάταξιν τελευταίας βουλήσεως, άκυρος δεν είναι μόνον η αιρεσις αυτή , ως κατά το προισχύσαν δίκαιον εγένετο δεκτόν, αλλά ολόκληρον το αυτοτελές μέρος της διατάξεως, μη ούσης δεκτικής εφαρμογής της περί μερικής ακυρότητας διατάξεων του α. 181ΑΚ, ως προς την αίρεσιν μόνον αφού αυτή αποτελεί ενιαίον αδιαχώριστον σύνολον μετά του αυτοτελούς μέρους της διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, το οποίο αφορά και προσδίδει ανήθικον περιεχόμενον και ουχί μέρος αυτού, ως απαιτείται δια την εφαρμογή της ανωτέρω διατάξεως. Εις την περίπτωση ταύτη τυγχάνει αναλόγου εφαρμογής η διάταξη του α. 1801 ΑΚ, κατα την

οποία αν εγκατεστάθη εις μόνος κληρονόμος, περιορισθείς εις ποσοστόν της κληρονομίας ή αν εγκατεστάθησαν πλείονες κληρονόμοι, έκαστος δε τούτων περιορισθή εις ποσοστόν και τα ποσοστά δεν εξαντλώσι τον κλήρον, ως προς το υπόλοιπον ποσοστόν ισχύει η εξ αδιαθέτου διαδοχή. Δια την εφαρμογή της διατάξεως ταύτης δεν απαιτείται και απόδειξη βουλήσεως δια να περιορισθούν οι εγκατάστατοι εις τα εγκύτως καταληφθέντα εις αυτούς αντικείμενα και ως προς τα άκυρος διατεθέντα τοιαύτα χωρήση η εξ αδιαθέτου διαδοχή, αφού ως προκύπτει εκ του άρθρου 1710 παρ. 2 ΑΚ εκ διαθήκης διαδοχή υπάρχει μόνο αν και εις το μέτρον που υπάρχει έγκυρος διαθήκη, δια δε την επέλευσιν της εξ αδιαθέτου διαδοχής αρκεί απλά η μη έγκυρος διάθεσις ολόκληρου της κληρονομίας. Εν προκειμένω το δικάσαν εφετείον εδέχθη δια της προσβαλλόμενης απόφασης του, ότι ο αποβιώσας 7.3.79 πατήρ του πρώτου και εκ μητρός πάππος των δεύτερου και τρίτου των αναιρεσειόντων, κατέλιπε δια της από 22.9.78 ιδιόγραφου διαθήκης του, εις μεν τον πρώτον το εις αυτήν αναφερόμενον διαμέρισμα συστήσας επ' αυτού δικαίωμα οικήσεως υπέρ της Β.Β. εφ' όρου ζωής της και ορίσας ότι εάν εντός διετίας από τον θάνατον του διαθετου δεν έλθει τούτος εις Αθήνας και παραμένη μονίμως κάτοικος Αθηνών, θα περιέρχεται το διαμέρισμαν τούτον εις την πολεμική αεροπορίαν, εις δεν τους δεύτερον και τρίτον τας εις θυρίδας της Εθνικής τράπεζας φυλασσόμενας ομολογίας και λοιπά αντικείμενα εις τον ανειγιόν του, πάσαν απαίτησιν του και τα εναπομείναντα ποσοστά της εις αυτήν αναφερόμενης πολυκατοικίας. Υπό τα περιστατικά ταύτα, δια της προσθήκης της ανωτέρω αιρέσεως εις την υπέρ του πρώτου διάταξην, δεν εσκοπήθη η προσπόρισις εις αυτόν του ως άνω διαμερίσματος δια την περίπτωσιν καθ' ην εξ οικείας προαιρέσεως θα επαναπατρίζετο εξ Η.Π.Α., ένθα είχεν εγκατασταθή, αλλά η άσκησις πίεςεως, δια της στερήσεως του καταλιπόμενου εις τούτον διαμερίσματος,

προς μόνιμον εγκατάστασίν του εις Αθήνας. Ούτω δε η αιρεσις αύτη προσδίδει ανήθικον περιεχόμενον εις την ως άνω υπέρ του πρώτου των αναιρεσειόντων διάταξιν της διαθήκης, καθιστώσα ταύτην άκυρον και χωρεί ως προς το προμνησθέν διαμέρισμα η εξ αδιαθέτου διαδοχή. Επομένως το Εφετεϊον κρίναν μη ανήθικον την ως άνω αίρεσιν και απορρίψαν, μετ' εξαφάνισιν της αντιθέτως ως προς το σημείον τούτο αποφανθείσης υπ' αριθμ. 5545/ 82 αποφάσεως του Πολυμελούς Πρωτοδικείου ηθικότητας της εν λόγω αναιρέσεως, παρεβίασε τας προμνησθεις διατάξεις και αναιρετέαν κατέστησε την απόφασιν του.

Περίληψη

Η εργασία ως μέσο βιοπορισμού και ψυχικής ικανοποίησης και ολοκλήρωσης έχει κεντρική σημασία στη ζωή του ανθρώπου. Αποτελεί κύρια πηγή έκφρασης των δυνατοτήτων του, των προσόντων του, του χαρακτήρα και της ιδιοσυγκρασίας του καθώς και πηγή ικανοποίησης της δημιουργικότητας του. Μέσο της εργασίας του ο άνθρωπος απολαμβάνει κοινωνική καταξίωση. Για αυτό λοιπόν το λόγο τόσο στο Ελληνικό Σύνταγμα του 1975/86/2001, όσο και ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στα πλαίσια του σχεδίου Συνθήκης για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, κατοχυρώνουν την ελευθερία επιλογής και άσκησης επαγγέλματος.

Λήμματα: Επαγγελματική ελευθερία, εργασία, επάγγελμα, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

Employment as a means of earning a living, mental satisfaction and fulfillment is of central importance in man's life. It constitutes the main source of expression of his abilities, his qualifications, his character and his idiosyncrasy as well as a source of satisfaction of his creativity. Through working man gains social dignity. For that reason, both the greek Constitution of 1975/86/2001 and the Charter of Fundamental Rights, in terms of the plan for a treaty for the enactment of the European Constitution, safeguard the freedom of choice and vocation.

Entries: Vocational Freedom, Employment, Occupation, Human Rights, Charter of Fundamental Rights, European Constitution.

Βιβλιογραφία

- Δαγτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Β', 1991
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό μέρος, 2005
Αθήνα
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, 2005
- Κουκιάδης Ι., Εργατικό δίκαιο, ατομικές εργασιακές σχέσεις β' έκδοση
- Ληξουριώτης Ι., Εργατικό δίκαιο, Ατομικές Εργασιακές Σχέσεις.
- Μάνεσης Αρ. Συνταγματικά Δικαιώματα, α' ατομικές ελευθερίες .
- Παπαδημητρίου Γ., η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2002.
- Παραράς Πέτρος, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του ανθρώπου.
- Πλιάκος Αστέρης, το σχέδιο συνθήκης για την θέσπιση συντάγματος της Ευρώπης.
- Ράικου Αθ., Συντ.Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2002.
- Χρυσόγονου Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2^η έκδοση 2002.

